

EUROASIAMatematik, Mühendislik, Doğa ve Tıp Bilimleri Dergisi
Journal of Mathematics, Engineering, Natural & Medical Science

Review Article

e-ISSN: 2667-6702

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17102091>**Türkiye’de Pastoralist Topluluklar: Ekoloji, Ekonomi ve Sosyo-Kültürel Açılardan Önemi**Ahmet ORUÇ ^{1*}, Mehmet AVCI ², Sadık Serkan AYDIN ², Burhan ATALAR ¹,
Mehmet POLAT ¹¹ GAP Tarımsal Araştırma Enstitüsü, Tarla Bitkileri Bölümü, Şanlıurfa, Türkiye.² Harran Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Hayvan Besleme ve Beslenme Hastalıkları Anabilim Dalı, 63200, Şanlıurfa, Türkiye.Sorumlu Yazar Email: ahmet.oruc@tarimorman.gov.tr**Makale Tarihi**

Geliş: 08.06.2025

Kabul: 29.07.2025

Anahtar KelimelerPastoralizm,
Ekolojik
Sürdürülebilirlik,
Kırsal Kalkınma,
Geleneksel Ekolojik
Bilgi (TEK),
Biyokültürel Çeşitlilik,

Özet: Türkiye’de pastoralist topluluklar, özellikle Yörükler ve Koçerler, binlerce yıllık deneyim ve kültürel miraslarıyla yalnızca hayvancılık yapan topluluklar değil; aynı zamanda ekolojik sürdürülebilirliğin, kültürel devamlılığın ve kırsal kalkınmanın temel taşıyıcılarıdır. Pastoralizm, göçebe veya yarı göçebe hayvancılığa dayalı bir üretim modeli olarak; mera ekosistemlerinin korunması, biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi, arazi ve su kaynaklarının dengeli kullanımı ve iklim değişikliğine karşı uyum mekanizmalarının geliştirilmesinde kritik roller üstlenmektedir. Düşük girdi-yüksek çıktı esasına dayalı yapısıyla pastoral sistemler, doğayla uyumlu üretim modelleri sunarken kırsal ekonomilerin çeşitliliğini ve dayanıklılığını da güçlendirmektedir. Ayrıca bu topluluklar, geleneksel ekolojik bilgi (TEK) sayesinde meraların yönetimi, hayvan sağlığı ve çevresel risklere uyum konularında nesiller boyu aktarılan bilgi sistemlerini korumakta, bu yolla hem ekolojik dengeyi hem de toplumsal dayanışmayı sürdürmektedir. Bununla birlikte modernleşme, kentleşme, arazi kullanımındaki baskılar ve iklim değişikliğinin olumsuz etkileri, pastoralist yaşam biçimlerini giderek daraltmaktadır. Özellikle genç nüfusun kentlere göçü, hem ekonomik üretimi hem de kültürel mirasın devamlılığını tehdit etmektedir. Bu bağlamda pastoralist toplulukların desteklenmesi yalnızca kırsal ekonominin sürdürülebilirliği için değil; aynı zamanda Türkiye’nin biyokültürel çeşitliliğinin korunması ve küresel sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesi için de stratejik bir zorunluluktur. Bu çalışma, Türkiye’de pastoralizmin tarihsel gelişimini, ekolojik işlevlerini, ekonomik katkılarını ve sosyo-kültürel boyutlarını inceleyerek pastoral toplulukların günümüzdeki ve gelecekteki önemini kapsamlı biçimde ortaya koymaktadır. Sonuç olarak pastoralizm, yalnızca bir üretim biçimi değil; doğa ile uyumlu yaşamın, toplumsal dayanışmanın ve kültürel kimliğin sürdürülebilirliğini güvence altına alan çok boyutlu bir sistemdir.

A Review on the Effects of Plant-Based Feed Additives on Nutrition, Health, Productivity, Environmental Impact, and Sustainability in Ruminants**Article Info**

Received: 08.06.2025

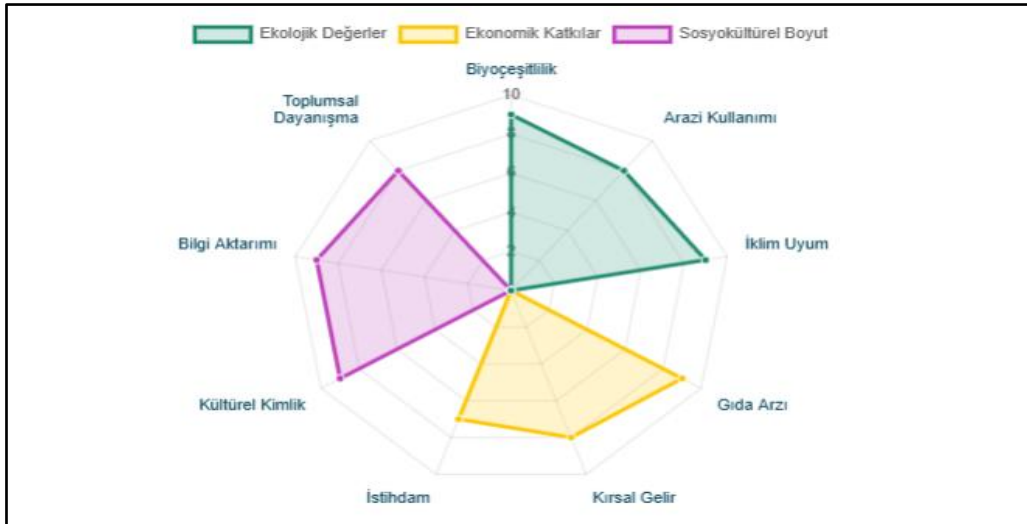
Accepted: 29.07.2025

KeywordsPastoralism,
Ecological
Sustainability, Rural
Development,
Traditional Ecological
Knowledge (TEK),
Biocultural Diversity

Abstract: Pastoralist communities in Türkiye, particularly the Yörüks and Koçers, represent far more than traditional livestock keepers; they are vital custodians of ecological sustainability, cultural heritage, and rural resilience. Rooted in thousands of years of historical experience, pastoralism as a livelihood system plays a central role in maintaining rangeland ecosystems, conserving biodiversity, ensuring sustainable use of land and water resources, and enhancing adaptation to climate change. With its low-input yet high-efficiency model, pastoralism provides environmentally compatible production strategies while simultaneously reinforcing the resilience and diversification of rural economies. Furthermore, through the transmission of traditional ecological knowledge (TEK), pastoralist communities maintain generational expertise in pasture management, animal health, and climate adaptation, thereby safeguarding both ecological balance and social cohesion. Yet, pastoralism today faces serious threats. Modernization policies, rapid urbanization, land-use pressures, and the increasing impacts of climate change have gradually eroded this traditional way of life. Particularly, the migration of younger generations to urban centers undermines not only the continuity of livestock-based production but also the preservation of intangible cultural heritage. In this regard, supporting pastoralist systems is not simply a matter of cultural preservation but a strategic necessity for sustaining rural economies, protecting Türkiye’s biocultural diversity, and contributing to global sustainable development goals. This study explores the historical trajectory, ecological functions, economic contributions, and socio-cultural roles of pastoralism in Türkiye. By situating pastoralist practices within both local and global sustainability debates, it emphasizes their multidimensional value. Ultimately, pastoralism emerges not merely as an economic activity but as a comprehensive socio-ecological system that secures ecological integrity, strengthens community solidarity, and sustains cultural identity. Recognizing and integrating pastoralist knowledge and practices into contemporary sustainability policies is thus essential for ensuring both ecological resilience and cultural continuity in the future.

Giriş

1992 Rio Dünya Zirvesi'nden bu yana, geleneksel ekolojik bilginin (TEK: Traditional Ecological Knowledge) biyolojik ve kültürel çeşitliliğin korunmasındaki kritik rolü hem bilim dünyası hem de politika yapımcılar tarafından giderek daha fazla kabul görmektedir (Maxted ve ark., 2002). Pastoral topluluklara özgü TEK; mera ekosistemlerinin işlevselliğinin korunması, biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi, sürdürülebilir doğal kaynak yönetimi ve sosyo-kültürel mirasın devamlılığı gibi alanlarda önemli katkılar sunmakta, aynı zamanda pastoralistlerin küresel değişimlere karşı uyum ve direnç kapasitelerini güçlendirmektedir (Hoffmann ve ark., 2014; Fynn ve ark., 2016; Shen ve ark., 2019; Stolton ve ark., 2019; Oteros-Rozas ve ark., 2013; Yacoub, 2018; Oruç ve ark., 2025). Bu bağlamda pastoralizm, hayvan sürüleriyle birlikte mevsimsel ya da sürekli göç hareketleri gerçekleştiren toplulukların sürdürdüğü geleneksel hayvancılık biçimini ifade etmektedir (UNESCO, 2023a; Oruç ve ark., 2025). Araştırmalara göre, günümüzde pastoralist nüfusun küresel ölçekte 250–500 milyon kişi arasında olduğu tahmin edilmektedir (McGahey ve ark., 2014; Johnsen ve ark., 2019; Sharifian ve ark., 2022). FAO verilerine göre pastoralist sistemler, çöller ve yarı-kurak bölgeler dahil olmak üzere dünya karalarının üçte birinden fazlasını kapsamakta ve mobilite ile ortak doğal kaynak kullanımı yoluyla çevresel değişkenliklere uyum sağlamaktadır (FAO, 2025). Düşük girdi–yüksek çıktı temelli üretim yapıları sayesinde doğal otlak ve meraları etkin kullanan bu sistemler, ekosistemlerle sıkı etkileşim içinde şekillenmektedir. Pastoralizm; biyoçeşitliliğin devamlılığını sağlama, sürdürülebilir arazi yönetimi geliştirme, iklimsel değişimlere uyum sağlama, kırsal bölgelerde sosyo-ekonomik kalkınmayı teşvik etme ve kültürel mirası koruma gibi farklı düzlemlerde değer üretmektedir. Nitekim ekolojik araştırmalar, dünyanın çeşitli bölgelerindeki transhumans (mevsimlik göçebe hayvancılık) uygulamalarının biyoçeşitliliği desteklediğini, kültürel peyzajların devamlılığına katkı sunduğunu ve fosil yakıtı bağımlılığı azalttığını ortaya koymaktadır (Hevia ve ark., 2013; Hilty ve ark., 2020; Zanon ve ark., 2022; Azcárate & Hevia, 2023; Easdale ve ark., 2023; Oruç ve ark., 2025; Ocak Yetisgin & Canan, 2025). Türkiye’de ise Yörükler ve Koçerler gibi topluluklar, bu eski geleneği yaşatarak hem yerel hem de küresel ölçekte anlamlı sosyo-ekolojik fonksiyonlar üstlenmektedir.



Şekil 1. Pastoralizmin Çok Boyutlu Rolü

Şekil 1’de sunulan radar grafiği, pastoralizmin Ekolojik, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel olmak üzere üç temel boyuttaki katkılarını görsel olarak ortaya koymaktadır. Her bir boyut, pastoralist yaşam biçiminin birbirine sıkı şekilde bağlı ve bütüncül bir sistem oluşturduğunu göstermektedir. Bu yaklaşım, çevreyle uyumlu üretimden toplumsal dayanışmaya kadar uzanan geniş bir fayda yelpazesini kapsamaktadır.

Bu makalede, Türkiye bölgesindeki pastoralist toplulukların tarihsel gelişimi, ekolojik ve ekonomik katkıları, kültürel rolleri ve küresel bağlamdaki önemi bilimsel kaynaklar ışığında ele alınacaktır.

Türkiye’de Pastoralist Yapının Tarihsel Gelişimi

Bereketli Hilal’de MÖ 10.000’ler civarında başlayan hayvan evcilleştirme süreci, avcılığa dayalı ekonomilerden hayvancılığa dayalı üretim sistemlerine geçişi beraberinde getirmiş ve böylece Anadolu’da pastoralizmin kökenlerini oluşturmuştur (Arbuckle, 2014; Arbuckle ve ark., 2014; Ocak Yetisgin & Canan, 2025). Bu tarihsel süreç içerisinde göçebelik, toplulukların yaşamlarını sürdürmek amacıyla düzenli aralıklarla yer değiştirmesi şeklinde tanımlanmış, hayvancılığa dayalı geçim stratejileri ise bu yaşam biçiminin merkezinde yer almıştır. Sürülerin doğal otlatma döngüsüne uyum sağlanarak hem hayvanların beslenme ihtiyaçları karşılanmış hem de toplulukların ekonomik sürekliliği göç hareketleri üzerinden şekillenmiştir (Sayılır, 2012). Osmanlı İmparatorluğu döneminde göçebe topluluklar Türkmen ve Yörük adıyla “konar-göçer” statüsünde kayda geçmiş, ordunun koyun ihtiyacını karşılamak, madencilik faaliyetlerinde ve yol yapımında görev almak gibi yükümlülüklerle sorumlu tutulmuştur. Nitekim 1672 yılı kayıtlarında, Halep Türkmenlerinin Osmanlı ordusuna 17.000 koyun sağlamakla yükümlü oldukları belirtilmektedir (İnalçık, 2014; Ocak Yetisgin ve Canan, 2025). Bununla birlikte, imparatorluk döneminde uygulanan iskân politikaları ile göçebelerin önemli bir kısmı kademeli olarak yerleşik hayata geçirilmiştir (Doğan & Doğan, 2004). Göçebeliliğin kültürel boyutu ise dil ve etimolojiye de yansımıştır. Orta Asya Türk ağızlarında göç olgusunu ifade etmek için köçmek, oturmak, kotormak ve taşınmak gibi deyimlerin kullanıldığı görülmektedir (Ögel, 1985). Kürtçe’de ise “koç” (göç) kelimesinden türeyen “koçer” göçebe, “koçeri” ise göçebelik anlamına gelmektedir (Farqîni, 2000).

Cumhuriyet döneminde ise bu süreç daha da hızlanmış ve özellikle 1926 İskân Kanunu ile göçebe yaşam biçimi devletin merkezi yönetim hedefleriyle uyumlu görülmeyle Koçer, Yörük ve diğer topluluklar çeşitli vergi ve hizmet yükümlülükleri aracılığıyla yerleşikliğe zorlanmıştır (Bates, 1973; Barkey, 2008; Ocak Yetisgin & Canan, 2025). Böylece Anadolu’da binlerce yıllık köklere dayanan pastoral göçebe kültürü, modernleşme ve devlet politikaları çerçevesinde giderek daralmış, ancak kimi topluluklar geleneksel yaşam biçimlerini günümüze kadar sürdürmeye devam etmiştir.

Koçerler

Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun sosyo-kültürel yapısında önemli bir yere sahip olan, geçimlerini büyük ölçüde küçükbaş hayvancılığa dayalı olarak sürdüren ve yaşam biçimlerini mevsimsel göç hareketleri üzerine inşa eden Kürt topluluklarını ifade etmektedir. Geleneksel yaşam biçimlerini sürdüren bu topluluklar, modern dünyanın getirdiği yaşam pratiklerinden büyük ölçüde uzak kalarak varlıklarını devam ettirmektedir. Sosyal yapıları güçlü aile bağlarına dayanmakta; kadın, erkek ve çocuklara özgü roller, kuşaktan kuşağa aktarılan deneyimler ve kolektif bilgi birikimiyle şekillenmektedir. Mevsimlere göre düzenlenen göç rotaları ile hayvan bakımına ilişkin geleneksel bilgiler, Koçer yaşamının temelini oluşturmaktadır. Bu çerçevede, kış aylarında sürülerini besleyebilmek için daha düşük rakımlı ve ılıman bölgelere yönelen Koçerler, yaz aylarında ise otlak ve su kaynakları bakımından zengin yüksek yaylalara çıkarak çadırlarda yaşamlarını sürdürmektedir (Gültekin ve Tan, 2017). Türkiye’deki tipik göç rotaları incelendiğinde, kış aylarını özellikle Şanlıurfa ve çevresindeki ılıman bölgelerde, yaz aylarını ise Muş, Bingöl ve çevre illerin yüksek rakımlı yaylalarında geçirdikleri görülmektedir. Bu mevsimsel hareketlilik, Koçer topluluklarının doğal çevreyle kurduğu uyumun ve hayvancılığa dayalı ekonomik düzenlerinin temel göstergesidir.

Yörükler

Yörük kelimesi, "yürümek" fiilinden türeyerek "yürüyen" anlamına gelir ve göçebe yaşam biçimini ifade eden bir kavramdır. Bu terim, literatürde sıklıkla "göçebe" veya "göçer" gibi kelimelerle eş anlamlı olarak kullanılır (Bulduk, 1997; Sümer, 2013; Öz ve Okca, 2018). XIV. yüzyıldan itibaren "Yörük" kavramı, göçebe yaşam biçimini sürdüren Türkmen topluluklarını tanımlamak amacıyla kullanılmaya başlanmıştır; günümüzde ise bu terim, mevsimsel göçlere dayalı olarak özellikle küçükbaş hayvancılıkla geçimlerini sağlayan Türk topluluklarını ifade etmektedir (Doğan ve Doğan, 2004). Bu göç döngüsü, yaz aylarında hayvanlarını serin yaylalara çıkarmayı, kış aylarında ise daha ılık kışlaklara indirmeyi içerir (Doğan ve Doğan, 2004). Yörüklerin döngüsel göç hareketleri, adlarının taşıdığı anlamla doğrudan örtüşmekte ve onların dinamik yaşam biçimlerini en iyi şekilde yansıtmaktadır. Bu yaşam tarzı, yalnızca ekonomik bir uğraş olarak değil, aynı zamanda Yörük kimliğinin ve kültürel sürekliliğinin temel unsurlarından biri olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 1. Yörük ve Koçer Toplulukları Karşılaştırmalı Özellikleri

Özellik	Yörükler	Koçerler
Coğrafi Dağılım	Ağırlıklı olarak Akdeniz ve Ege Bölgeleri	Ağırlıklı olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri
Etimolojik Köken	"Yürümek" fiilinden türemiş, "yürüyen" anlamında	Kürtçe "koç" (göç) kelimesinden türemiş, "Koçer" ise "göçebe" anlamında
Hayvancılık Tipi	Mevsimsel göçe dayalı küçükbaş hayvancılık (koyun, keçi)	Büyük ölçüde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık
Göç Rotası Örnekleri	Yaz aylarında Toroslar'ın yüksek yaylaları, kışın Akdeniz kıyı ovaları	Yaz aylarında Muş, Bingöl ve çevresi yüksek yaylaları; kışın Şanlıurfa ve çevresi
Sosyal Yapı	Aile ve akrabalık bağları güçlü, kolektif pratikler	Güçlü aile ve aşiret bağları, kolektif bilgi birikimi

Yörükler, özellikle Akdeniz ve Ege bölgelerinde, Koçerler ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da, göçebe hayvancılıkla geçimlerini sürdüren topluluklar olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'de Yörük ve Koçer gibi grupların yanı sıra Karadeniz yaylalarında ve Doğu Anadolu'da farklı yerel aşiret ve topluluklar da benzer konar-göçer hayvancılık geleneklerini sürdürmüş, ancak nüfusları günümüzde azalmıştır. Genel olarak Osmanlı sonrası dönemde ekonomik ve demografik dönüşümlerle birlikte göçebe nüfusun büyük bölümü yerleşik hayata geçmiştir. Yine de hem kırsal kültür projeleri hem de arazi kullanım stratejileri kapsamında, göçebe toplulukların varlığı ve tarihsel tecrübeleri dikkate alınmaktadır.

Ekolojik Değerler

Pastoralist toplulukların göçebe hayvancılık pratikleri, buldukları peyzajlarda çok yönlü ekosistem hizmetleri üretmektedir. FAO'nun (2025) raporuna göre pastoralizm, özellikle bozkır ve step ekosistemlerinde biyolojik çeşitliliğin korunması, bozulmuş habitatların restorasyonu ve toprak verimliliğinin sürdürülebilirliği açısından kritik bir rol oynamaktadır. Göçebe hayvancılık sistemleri, sürdürülebilir arazi kullanımı ve biyoçeşitlilik koruması bağlamında yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda ekolojik faydalar da sağlamaktadır.

Pastoralistler, meraları dengeli biçimde yönetmek için rotasyonlu otlatma, sürü büyüklüğünü ekolojik koşullara göre ayarlama ve nesiller boyu aktarılan yerel ekolojik bilgi (TEK) gibi uygulamalardan yararlanmaktadır. Özellikle transhumans örneğinde görüldüğü üzere, sürülerin mevsimsel göçleri sayesinde meralar belirli aralıklarla dinlenme fırsatı

bulmakta, böylece hem ot verimliliği hem de tür çeşitliliği korunabilmektedir (Manzano-Baena & Casas, 2010; Hevia ve ark., 2013; Hilty ve ark., 2020; Azcárate & Hevia, 2023; Ocak Yetisgin & Canan, 2025). Bu tür sistemler, farklı çevresel koşullara uyarlanmış “düşük girdi – düşük atık” üretim modeli olarak tanımlanmakta ve hayvansal ürünlerin sürdürülebilir bir biçimde elde edilmesine imkân tanımaktadır.

Geleneksel ekolojik bilgi, pastoral ekosistemlerin sürdürülebilir yönetiminde merkezi bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Örneğin, Sarıkeçili Yörükleri ve Duderan Koçerleri, yüzyıllar boyunca geliştirdikleri pratiklerle yaylak ve kışlak döngülerini düzenlemekte, böylece meraların tükenmesini önleyici bir kullanım modeli ortaya koymaktadır. Yörük toplulukları, mazı ve sedir gibi ağaçlardan elde ettikleri katranı hayvan sağlığında geleneksel bir tedavi yöntemi olarak kullanmakta; bu uygulama, çiftçi üretimine dayalı ekolojik bir kaynak kullanımının somut örneğini oluşturmaktadır (Büyükaydın, 2007; Akkaya, 2019).

Tablo 2. Ekolojik Faydaları ve Mekanizmaları

Fayda Alanı	Mekanizma / Uygulama	Örnek / Sonuç
Biyçeşitlilik Koruması	Rotasyonlu otlatma, Sürü yönlendirme, Doğal gübreleme	Habitat bütünlüğü, tür zenginliği, Akdeniz ormanlarında keçi otlatmasının ağaç rejenerasyonuna katkısı
Sürdürülebilir Arazi Kullanımı	Dengeli mera yönetimi, Düşük girdi/atık üretimi	Toprak verimliliğinin artışı, erozyon kontrolü, karbon ayak izi azaltımı, su kaynaklarının korunması
İklim Değişikliğine Uyum	GEB tabanlı stratejiler, Mevsimsel göç rotası ayarlamaları	Ekosistem ve topluluk direncinin artırılması, kuraklık ve sel gibi aşırı olaylara adaptasyon

Dolayısıyla pastoralizm, yalnızca düşük girdiyle yüksek verim sağlayan bir hayvancılık modeli değil; aynı zamanda arazi ve su kaynaklarının korunması, biyçeşitliliğin sürdürülmesi ve ekolojik bilgelik aracılığıyla doğa ile uyumlu bir yaşam biçiminin somut örneğidir.

Biyçeşitlilik Koruması

Göçebe topluluklar, içinde yaşadıkları coğrafyaların bitki örtüsü, mera dinamikleri ve fauna popülasyonları hakkında nesiller boyu aktarılan derin bir geleneksel ekolojik bilgiye sahiptir. Söz konusu bilgi birikimi, sürülerin genç ağaçlara ve hassas bitki türlerine zarar vermeyecek biçimde yönlendirilmesine olanak tanımakta; otlatma sürecinin ardından ise hayvanların bıraktığı organik artıklar doğal gübre işlevi görerek toprak verimliliğinin artmasına katkı sağlamaktadır. Böylelikle göçebe hayvancılık, farklı yaşam alanları arasında ekolojik koridorlar oluşturarak habitatların izolasyonunu önlemekte ve uzun vadede biyolojik çeşitliliğin zenginleşmesine katkıda bulunmaktadır (Hilty ve ark., 2020; Zanon ve ark., 2022; Oruç ve ark., 2025; Ocak Yetisgin & Canan, 2025). Nitekim Akdeniz ormanlarında yürütülen bir araştırma, keçi sürülerinin kontrollü otlatma yoluyla orman rejenerasyonunu desteklediğini, özellikle genç fidanların korunması ve orman bakımının sağlanması açısından kritik bir rol üstlendiğini ortaya koymuştur (Ocak Yetisgin & Canan, 2025).

Sürdürülebilir Arazi Kullanımı

Pastoralistlerin sosyal-ekolojik sistemlerdeki sürekli ve uzun süreli varlıkları ile yakından gözlem yapmaları, yerel ekosistemler hakkında derin bilgi ve uygulama birikimi geliştirmelerini sağlamaktadır (Fernández-Giménez, 2015; Molnár ve ark., 2020; Fernández-Llamazares ve ark., 2021). Bu bilgi, meraların ve otlakların uzun vadeli verimliliğinin

korunması, biyolojik çeşitliliğin desteklenmesi ve doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi açısından kritik öneme sahiptir (Karki ve ark., 2017; IPBES, 2019). Rotasyonlu otlatma gibi geleneksel yöntemler, meraların aşırı otlatma kaynaklı erozyona uğramasını engellerken; atıklardan kaçınan uygulamalar fosil yakıt kullanımını azaltmakta ve karbon ayak izinin düşürülmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca uluslararası çalışmalar, göçebe sürülerin mevsimsel hareketlerinin toprak sağlığı, su kaynaklarının korunması ve biyolojik çeşitlilik gibi ekolojik faydalar sağladığını vurgulamaktadır (UNESCO, 2023b).

İklim Değişikliği ile İlişki

Göçebe ve pastoral topluluklar, tarih boyunca değişken iklim koşullarına uyum sağlayarak hayvancılık faaliyetlerini sürdürmüş ve sosyal-ekolojik sistemlerini gözlemleyerek yerel ekosistemleri yönetmişlerdir. Bu toplulukların sahip olduğu geleneksel ekolojik bilgi (TEK), bölgesel iklim varyasyonlarını takip etme, aşırı hava koşullarına karşı önlem alma ve değişen koşullara adaptasyon stratejileri geliştirme konusunda eşsiz bir kaynaktır. Pastoralistler, yıllara yayılan deneyimleri sayesinde kuraklık, sel veya don gibi aşırı olaylara karşı sürüleri ve rotaları ayarlayarak ekosistemlerin ve toplulukların direncini artırır. Günümüzde küresel iklim değişikliği, kuraklıkların sıklığını artırmakta, su ve yem kaynaklarını sınırlamakta ve pastoralistlerin TEK tabanlı adaptasyon stratejilerini zorlamaktadır. Hızla gerçekleşen çevresel değişimler, göç yollarını, sürü yapılarını ve sosyal-ekolojik dayanıklılığı tehdit ederken, pastoralizm hem tarihsel süreçler hem de günümüz iklim krizi bağlamında sürdürülebilir arazi kullanımı ve ekosistem yönetimi açısından önemli bir model olarak öne çıkmaktadır (Berkes ve ark., 2000; Fernández-Giménez, 2000; Galvin, 2009; Reid ve ark., 2014; Herrero ve ark., 2016; Molnár, 2017; Belayneh & Tessema, 2017; Yacoub, 2018; Nkuba ve ark., 2019; Stolton ve ark., 2019; Sharifian ve ark., 2022; Oruç ve ark., 2025).

Genel olarak, göçebe hayvancılığın terk edilmesi halinde uzun yıllardır korunmuş birçok otlak ve meraya ilişkin ekolojik denge bozulacak, bunun sonucu olarak biyoçeşitlilik kaybı yaşanacaktır. Doğa koruma hareketinin deneyimleri, kültürel çeşitliliği ile birlikte bu ekosistemlerin de korunmasının ancak geleneksel üretim biçimleriyle mümkün olduğuna işaret etmektedir.

Ekonomik Katkıları

Pastoralizm, kırsal ekonomilerin sürdürülebilirliği açısından yalnızca hayvansal üretim sağlayan bir faaliyet değil, aynı zamanda ekonomik çeşitliliği artıran ve tarımsal sistemleri tamamlayan bir üretim biçimi olarak stratejik bir konuma sahiptir. Özellikle tarıma elverişli olmayan meraların üretim sürecine kazandırılması sayesinde pastoral topluluklar; et, süt, deri, yapağı ve kıl gibi hayvansal ürünler üreterek bu bölgelerin ekonomik değer zincirine dâhil olmasına katkıda bulunmaktadır. Türkiye bağlamında değerlendirildiğinde, 2024 yılı itibarıyla küçükbaş hayvan varlığının yaklaşık 55 milyon başa ulaştığı (Oruç ve ark., 2025) ve bu varlığın önemli bir bölümünün hâlen mevsimsel göçebe yöntemlerle yönetildiği bildirilmektedir. Söz konusu üretim biçimi, ulusal gıda arz güvenliğine katkıda bulunmakta ve kırsal gelirlerin artırılmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Pastoral üretim sistemleri, yalnızca temel gıda üretimini güvence altına almakla kalmaz; aynı zamanda yerel pazarlarda ve kırsal ekonomilerde katma değerli ürünlerin ortaya çıkmasına da zemin hazırlar. Küçükbaş hayvan sütünden elde edilen peynir, yoğurt, tereyağı ve kurut gibi işlenmiş ürünler; yapağı ve kılın iplik, dokuma ve halı gibi el sanatlarında değerlendirilmesi; ayrıca damızlık hayvan yetiştiriciliği hem kırsal üretici gelirlerini çeşitlendirmekte hem de istihdam kapasitesini artırmaktadır (Belgemen ve Çevrimli, 2025). Kayseri ili Akkışla/Gömürgen köyünde gerçekleştirilen saha araştırması da bu durumu desteklemektedir. Araştırmada göçebe hayvancılıkla uğraşan hanelerin, bu üretim biçimini sürdürmeyenlere

kıyasla ekonomik kalkınma ve sosyal refah bakımından daha avantajlı konumda bulunduğu saptanmıştır (Koca, 2021).

Pastoralizmin ekonomik katkıları yalnızca piyasa boyutuyla sınırlı değildir; aynı zamanda ekolojik temelli ekonomik faydalar da sağlamaktadır. Yerel ekosistemlere uyum sağlamış hayvan ırklarının nesiller boyu korunması, biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi açısından kritik bir strateji niteliği taşır. Böylece, gelecekte iklim değişiklikleri karşısında adaptasyon kapasitesi artırılmakta ve sürdürülebilir üretim güvence altına alınmaktadır (Hoffmann ve ark., 2014). Dolayısıyla pastoral topluluklar, genetik kaynakların korunması yoluyla yalnızca ekonomik değil, ekolojik sürdürülebilirliğin de aktörleri haline gelmektedir.

Küresel ölçekte pastoralist nüfusun 250–500 milyon kişi arasında olduğu tahmin edilmektedir (McGahey ve ark., 2014; Johnsen ve ark., 2019; Sharifian ve ark., 2022). Bu nüfusun önemli bir bölümü, çobanlık, sürü yönetimi, hayvansal ürünlerin işlenmesi ve geleneksel üretim araçlarının yapımı gibi faaliyetler yoluyla doğrudan istihdam yaratmaktadır. Türkiye’de ise göçebe hayvancılığın modernizasyonu ve iyileştirilmesi, kırsal kalkınma politikaları açısından stratejik öncelikler arasında değerlendirilmektedir. Zira pastoralizm, kırsal istihdamı güçlendirmesi, gelir çeşitliliği sağlaması ve ekonomik sürdürülebilirliği artırması yönüyle vazgeçilmez bir üretim modeli olarak öne çıkmaktadır.

Tarihsel perspektiften bakıldığında da pastoral toplulukların ekonomik katkısı dikkat çekicidir. Göçebe hayvancılıkla uğraşan gruplar, tarih boyunca kervan yolları ve ticaret ağlarının önemli aktörleri olmuş; canlı hayvan, deri ve yün ticareti aracılığıyla geniş coğrafyalar arasında ekonomik entegrasyonu sağlamışlardır (Galaty ve Johnson, 1990). Günümüzde pastoral ürünlerin bölgesel ve uluslararası pazarlara açılması, kırsal ekonomilerin küresel değer zincirlerine entegre olmasına imkân tanımaktadır. Özellikle kadın emeğiyle üretilen süt ürünleri ve el sanatları, kırsal ekonomide toplumsal cinsiyet boyutunu güçlendirerek ekonomik kalkınmaya kapsayıcı bir nitelik kazandırmaktadır (FAO, 2018).

Pastoralizmin sürdürülebilir kalkınma açısından bir diğer önemli katkısı, ekonomik risklerin çeşitlendirilmesidir. Kuraklık, piyasa dalgalanmaları veya tarımsal ürünlerdeki verim düşüşleri karşısında pastoral üretim, kırsal hanelere alternatif gelir kaynakları sunmakta; bu sayede kırsal ekonomilerin kırılganlığını azaltarak uzun vadeli istikrarı desteklemektedir (Davies ve Hatfield, 2007). Özellikle kurak ve yarı kurak bölgelerde pastoral sistemler, arazi kullanımının en rasyonel yöntemlerinden biri olarak kabul edilmekte ve tarımsal üretimi tamamlayıcı bir işlev görmektedir (Moritz, 2006).

Tablo 3. Kırsal Ekonomiye Temel Katkıları

Katkı Alanı	Açıklama	Referans Veri
Gıda Güvenliği	Ulusal gıda arzına hayvansal ürün (et, süt, yapağı) üretimiyle katkı	Türkiye’de ~55 milyon küçükbaş hayvan varlığı
Kırsal İstihdam ve Gelir	Çobanlık, ürün işleme, el sanatları yoluyla doğrudan istihdam ve gelir yaratma	Küresel 250-500 milyon tahmini pastoralist nüfus
Genetik Kaynak Koruma	Yerel koşullara uyum sağlamış hayvan ırklarının muhafazası	Gelecekteki iklim değişikliğine adaptasyon kapasitesi
Ekonomik Çeşitlilik	Kuraklık veya piyasa dalgalanmalarına karşı hanelere alternatif gelir kaynakları sunma	Kırsal ekonomilerin kırılganlığının azaltılması

Pastoralizm, yalnızca hayvansal üretim sağlayan geleneksel bir faaliyet değil; aynı zamanda ekonomik üretim kapasitesi, istihdam yaratıcı potansiyeli, riskleri çeşitlendirme

kabiliyeti ve ekolojik sürdürülebilirliği destekleyen yapısıyla kırsal kalkınmanın temel dinamiklerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Türkiye ve dünya genelinde pastoral toplulukların desteklenmesi, kırsal ekonomilerin uzun vadeli istikrarının sağlanması, biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi açısından stratejik bir öncelik olarak değerlendirilmektedir.

Sosyo-Kültürel Boyut

Pastoralizm, kırsal toplumların yalnızca ekonomik üretim biçimi değil, aynı zamanda kültürel, sosyal ve toplumsal yapıyı şekillendiren kapsamlı bir yaşam tarzıdır. Göçebe hayvancılık, özellikle Yörük ve Koçer topluluklarında, aile bağları, akrabalık ilişkileri ve toplumsal dayanışma üzerinden kuşaklar arası bilgi aktarımını mümkün kılan bir sosyal yapı olarak karşımıza çıkmaktadır (Akdu ve Akdu, 2025). Bu yaşam biçimi, bireylerin geçim kaynaklarını olduğu kadar toplulukların kolektif kimliğini ve kültürel aidiyetini de pekiştirmektedir.

Göçebe toplulukların kültürel pratikleri, bireysel ve toplumsal kimliklerin oluşumunda kritik bir rol üstlenmektedir. Yörük düğünleri, topluluk üyelerinin kültürel aidiyetini pekiştiren ve geleneksel ritüeller ile folklorik öğelerin bir araya geldiği önemli sosyal etkinliklerdir. Araştırmalar, bu düğünlerin UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras kriterlerine uygun olduğunu ortaya koymaktadır (Akdu ve Akdu, 2025). Benzer şekilde, yayla şenlikleri, sürü geçiş törenleri ve bölgesel el sanatları, göçebe kültürün sürekliliğini sağlayan etkinliklerdir. Bu tür kutlamalar, toplumsal dayanışmayı artırmakta ve kuşaklar arası kültürel aktarımın en önemli araçlarından biri olmaktadır (UNESCO, 2023b).

Göçebe yaşam biçimi, hayvancılıktan gastronomiye, şenliklerden el sanatlarına kadar geniş bir sosyo-ekonomik sistem etrafında şekillenmektedir (UNESCO, 2023b). Özellikle transhumance yolları boyunca düzenlenen sürü geçiş festivalleri, topluluk bağlarının korunması ve kültürel belleğin canlı tutulması açısından önem taşır.

Pastoral toplulukların sahip olduğu geleneksel ekoloji bilgisi, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımında kritik bir yere sahiptir. Mera yönetimi, otlatma döngüleri, hayvan sağlığı ve iklimsel risklere uyum konularında nesiller boyunca aktarılan bilgiler, kırsal ekosistemlerin korunmasına doğrudan katkı sağlamaktadır (Fernández-Giménez, 2000; Yılmaz, 2019). Göç yolları boyunca yapılan binlerce kilometrelik yürüyüşler, sürü güdümü sırasında uygulanan töreler ve konak yerlerinin seçimi bu bilgilerin somut örneklerini oluşturmaktadır (Yolda.org.tr, t.y.).

Söz konusu bilgi sistemleri, aynı zamanda eğitimsel işlevler de üstlenmektedir. Yeni kuşaklar, topluluk içinde bu bilgileri öğrenerek hem kendi kültürel kimliklerini güçlendirir hem de pastoral üretim sistemlerinin devamlılığını sağlar.

Göçebe topluluklarda pastoralizm, kimliğin temel belirleyicilerinden biridir. Yörük ve Koçerler, göçebe yaşamı bir aidiyet unsuru olarak görür; sürülerin kolektif yönetimi ve ortak karar mekanizmaları bu kimliğin toplumsal boyutunu oluşturur. Transhumance geçişleri sırasında düzenlenen festivaller, yalnızca ekonomik değil aynı zamanda sosyal bir ritüel işlevi görür. Bu etkinlikler, topluluk içi uyumu artırırken, kuşaklar arası bağların korunmasını da sağlamaktadır (Kerven ve ark., 2012; UNESCO, 2023b). Misafirperverlik ve kolektivizm, pastoral toplulukların ayırt edici özelliklerindedir. Örneğin Koçerler, yaylalarda komşularıyla sıkı bir dayanışma içinde yaşar, ihtiyaç halinde kolektif hareket eder ve misafirlerine daima sıcak davranır. Bu toplumsal pratikler, kırsal yaşamın sürdürülebilirliğini pekiştirmektedir (Dokuzuncuköy.org, 2020). Pastoral yaşam biçiminin sosyo-kültürel katkıları, ekonomik değer üretimiyle de doğrudan ilişkilidir. Müzik, şiir, el sanatları, geleneksel giysiler ve ritüeller, yerel kültürün devamlılığını sağlamakta, aynı zamanda kültür turizmi aracılığıyla kırsal ekonomiye

yeni fırsatlar sunmaktadır (Krätli ve Schareika, 2010). Özellikle kadın emeğiyle üretilen el sanatları, süt ürünleri ve dokumalar, kırsal istihdamın toplumsal cinsiyet boyutunu güçlendirmektedir (FAO, 2018). Bu durum, pastoral kültürün yalnızca sosyo-kültürel değil, aynı zamanda ekonomik kalkınmaya katkı sunan bir unsur olduğunu göstermektedir. Pastoralizmin sosyo-kültürel boyutu, kırsal demografik istikrarla da ilişkilidir. Pastoral sistemlerin desteklenmesi, genç nüfusun kentlere göçünü azaltmakta ve kırsal bölgelerde yaşamın sürekliliğini sağlamaktadır. Eğitim, beceri geliştirme ve kültürel programlarla desteklenen topluluklar, modern ekonomik koşullara daha kolay uyum sağlayarak kırsal sosyal yapıyı güçlendirmektedir (Kerven ve ark., 2012; Oruç ve ark., 2025).

Tablo 4. Kültürel Mirasın Bileşenleri ve Fonksiyonları

Kültürel Bileşen	Temel Fonksiyon	Örnek / Etkinlik
Toplumsal Dayanışma	Kolektif yönetim, ortak yaşam pratikleri, misafirperverlik kültürü	Ortak sürü yönetimi, kolektif karar alma mekanizmaları
Bilgi Aktarımı	Geleneksel Ekolojik Bilgi (TEK) ve hayvancılık pratiklerinin kuşaklararası aktarımı	Mera yönetimi, hayvan sağlığı bilgisi, göç rotalarının öğrenilmesi
Kimlik ve Aidiyet	Göçebe yaşam biçimi üzerinden kolektif ve bireysel kimliğin pekişmesi	Yörük düğünleri, yayla şenlikleri, sürü geçiş festivalleri
UNESCO Mirası	Transhumance'ın Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne tescili	Kültürel peyzajların korunması, insanlığın ortak mirasına katkı

Pastoralizm, yalnızca ekonomik bir üretim faaliyeti olmanın ötesinde, toplumsal dayanışmayı güçlendiren, kültürel mirası kuşaktan kuşağa aktaran ve kırsal sosyal istikrarı pekiştiren çok boyutlu bir sosyo-kültürel sistem olarak tanımlanmaktadır. Yörük ve Koçer gibi pastoral toplulukların zengin gelenek ve uygulamaları, hem kırsal yaşamın sürdürülebilirliğini desteklemekte hem de ulusal kültürel çeşitliliğin korunmasına önemli katkılar sunmaktadır.

Küresel Önem

Dünyanın farklı bölgelerinde pastoral topluluklar tarafından yüzyıllardır uygulanan transhumance, yalnızca hayvan otlatma pratiği değil, aynı zamanda ekolojik bilgi, toplumsal örgütlenme ve kültürel süreklilik temelinde gelişmiş sofistike bir yaşam yönetimi modelidir (Easdale ve ark., 2023; Manzano-Baena ve Casas, 2010; Ocak, 2016; Oteros-Rozas ve ark., 2013; Zanon ve ark., 2022). Bu sistem, düşük girdi ve düşük çıktı yaklaşımıyla çalışırken, doğal, insani ve toplumsal sermayeyi etkin şekilde kullanarak hem ekonomik hem çevresel hem de kültürel faydalar üretmektedir. Küresel ölçekte transhumance, biyoçeşitliliğin korunmasına yaptığı katkılar (Hilty ve ark., 2020), sürdürülebilir arazi kullanımı (Zanon ve ark., 2022), kültürel peyzajların devamlılığı (Azcarate ve Hevia, 2023; Hevia ve ark., 2013), fosil yakıt bağımlılığını azaltma ve minimum atık üretme gibi yönleriyle dikkat çekmektedir. Aynı zamanda yüksek kaliteli hayvansal ürünlerin sağlanmasında da öne çıkmaktadır (Easdale ve ark., 2023).

Bu sistemler, hareketlilik, adaptasyon ve kolektif yönetim ilkeleriyle şekillenen uzun süreli insan-çevre etkileşiminin canlı örnekleridir. UNESCO, göçebe uygulamaların yalnızca derin çevresel bilgiye dayanmadığını, aynı zamanda topluluklar arası sosyal bütünleşmeyi güçlendirdiğini vurgulamaktadır (UNESCO, 2023b). Benzer şekilde FAO ve Birleşmiş Milletler de pastoralizmin kıt su kaynaklarının verimli kullanılması, biyolojik çeşitliliğin korunması ve gıda güvenliğinin sağlanması açısından kritik rolünü öne çıkarmaktadır (FAO, 2022). Bu nedenle uluslararası düzeyde, pastoral toplulukların desteklenmesi, geleneksel bilgi

aktarımının sürdürülmesi ve yerel deneyimlerin küresel sürdürülebilirlik hedefleriyle uyumlaştırılması yönünde politikalar geliştirilmektedir (Ocak Yetişgin ve Canan, 2025). Türkiye özelinde bu yaklaşım, Yörük ve Koçer gibi pastoralist grupların tarihsel deneyimlerinin geleceğin iklim değişikliği ve sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle bağdaştırılmasını da içermektedir. Küresel platformlarda pastoralist sistemlerin önemi giderek daha fazla tanınmaktadır. Nitekim Birleşmiş Milletler, 2026 yılını “Meralar ve Göçebeler Yılı” ilan ederek bu alana dikkat çekmiş; FAO ise meraların yalnızca kırsal geçim kaynaklarını değil, aynı zamanda biyoçeşitlilik, karbon depolama ve temiz su sağlama gibi ekosistem hizmetlerini güvence altına aldığını belirtmiştir (FAO, 2022). Bu bağlamda pastoralist sistemler, doğrudan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’ne (SDG) katkı sunmaktadır; çölleşmenin önlenmesi, açlıkla mücadele, karasal ekosistemlerin korunması gibi hedefler pastoralist pratikler yoluyla desteklenmektedir (FAO, 2022).

UNESCO da pastoral geleneklerin kültürel boyutunu uluslararası alanda tescillemiştir. 2019’da İtalya, Avusturya ve Yunanistan ortaklığıyla yapılan başvuru sonucunda transhumance, Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi’ne dahil edilmiş, 2023’te ise bu miras yeniden teyit edilmiştir (Ocak Yetişgin ve Canan, 2025). UNESCO’nun değerlendirmelerine göre transhumance, kuşaklararası bilgi aktarımı, ekolojik peyzajların sürekliliği ve insanlık için ortak kültürel-ekolojik bir mirasın korunması açısından kritik bir işlev görmektedir (UNESCO, 2023b). Bu tür girişimler, pastoral sistemlerin yalnızca kırsal kültürlerin değil, küresel ölçekte tüm insanlığın ortak değerlerinin bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak uluslararası raporlar, pastoral toplulukların karşı karşıya olduğu yapısal zorluklara da işaret etmektedir. İklim değişikliği, kıt su kaynakları, arazi kullanım baskıları ve ekonomik entegrasyon süreçleri pastoralizmin sürdürülebilirliğini tehdit eden başlıca unsurlar olarak öne çıkmaktadır (Galvin, 2009; Reid ve ark., 2014; Herrero ve ark., 2016; Belayneh ve Tessema, 2017; FAO, 2022). Bu nedenle FAO ve ilgili kuruluşlar, meraların korunması, göç yollarının güvence altına alınması ve pastoralist topluluklara yatırım yapılması yönünde güçlü çağrılar yapmaktadır (FAO, 2022). Sonuç olarak, pastoralist toplulukların uyguladığı transhumance yalnızca ekonomik bir geçim modeli değil, aynı zamanda ekolojik sürdürülebilirliğin, sosyo-kültürel devamlılığın ve küresel mirasın ayrılmaz bir parçasıdır.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de Yörük, Koçer ve diğer pastoralist topluluklar, binlerce yıllık deneyim birikimleriyle hem ekolojik hem de kültürel dokuda merkezi bir rol oynamaktadır. Bu topluluklar, sadece kırsal ekonomiye katkı sağlamakla kalmaz; aynı zamanda meraların sürdürülebilir kullanımını sağlayarak arazi ekosistemlerinin işlevselliğini korur ve biyolojik çeşitliliğin devamlılığını destekler. Göçebe hayat tarzı, bölgesel flora ve fauna ile uzun süreli etkileşimler sonucunda şekillenmiş, yerel ekolojik bilginin (Geleneksel Ekolojik Bilgi, TEK) nesiller boyunca aktarılmasına olanak tanımıştır (Yılmaz, 2019; Fernández-Giménez, 2000). Böylece, göçebe topluluklar yalnızca üretim aktörü değil, aynı zamanda ekolojik dengeyi koruyan birer aracı olarak işlev görmektedir.

Ancak modernleşme süreçleri, iklim değişikliği, arazi kullanımındaki dönüşümler ve kentleşme baskıları, bu geleneksel yaşam biçimlerini giderek zayıflatmaktadır (Galvin, 2009; Reid ve ark., 2014; Herrero ve ark., 2016; Belayneh ve Tessema, 2017; Yolda.org.tr, t.y.). Örneğin, mera alanlarının tarım veya altyapı projeleriyle daraltılması, göç yollarının kesintiye uğraması ve genç kuşakların kentlere göç etmesi, pastoralist bilginin ve kültürel pratiğin sürekliliğini tehdit etmektedir. Bu durum hem kırsal ekonomik üretimin hem de kültürel ve ekolojik mirasın sürdürülebilirliğini riske sokmaktadır.

Pastoralist sistemler, yalnızca ekonomik üretim sağlayan modeller değil; aynı zamanda toplumsal dayanışmayı, kültürel kimliği ve ekosistem sürdürülebilirliğini destekleyen çok

boyutlu sistemlerdir (Easdale ve ark., 2023; Ocak Yetişgin ve Canan, 2025). Göçebe topluluklar arasında kolektif karar mekanizmaları, sürülerin ortak yönetimi ve aile-akrabalık temelli dayanışma ilişkileri, bu sistemin sosyal boyutunu oluşturur. UNESCO ve FAO tarafından vurgulandığı üzere, transhumance ve göçebe uygulamalar, yalnızca ekonomik işlevlerle sınırlı olmayıp kuşaklararası bilgi aktarımı, ekolojik peyzajların korunması ve toplumsal bütünleşme açısından da kritik öneme sahiptir (UNESCO, 2023b; FAO, 2022). Ayrıca, bu sistemler kırsal alanlarda genç nüfusun yerinde kalmasını teşvik ederek demografik istikrarın sağlanmasına da katkı sunmaktadır.

Özetle, Türkiye'deki pastoralist topluluklar hem kültürel hem de ekolojik açıdan bir köprü işlevi görmektedir. Geleneksel bilgi sistemlerinin ve göçebe pratiklerin korunması, yalnızca toplulukların ekonomik refahı açısından değil, aynı zamanda Türkiye'nin biyolojik çeşitliliğinin ve kültürel mirasının korunması açısından da stratejik öneme sahiptir.

Öneriler

1. Arazi ve Göç Yolları Politikaları

- ✓ Göçebe toplulukların mera ve yaylalara erişimini güvence altına alacak yasal düzenlemeler geliştirilmelidir.
- ✓ Mera kullanım hakları kayıt altına alınmalı, yayla-kışlak güzergâhları belirlenip korunmalıdır.
- ✓ Yerel yönetimlerle iş birliği yapılarak, topluluk katılımını sağlayan izleme ve denetleme mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- ✓ FAO'nun rehberlerinde belirtildiği gibi, göç yollarının korunması pastoralist verimliliğini artırmakta ve ekolojik dengeyi sürdürmektedir (FAO, 2022).

2. Ekonomik Destek ve Yatırımlar

- ✓ Göçebe hayvancılıkla uğraşan topluluklara yönelik kredi, hibe, eğitim ve pazarlama destekleri sağlanmalıdır.
- ✓ Yerel pazarlara erişim kolaylaştırılmalı, organik ve yerli ürünlerin markalaşması ve sertifikalandırılması teşvik edilmelidir.
- ✓ Kadın ve gençlerin katılımını artıracak programlar, pastoral ekonominin toplumsal cinsiyet boyutunu güçlendirebilir.
- ✓ Sürdürülebilir yatırımlar, pastoralist toplulukların ekonomik kalkınmasını ve kırsal dayanıklılığını güçlendirir (FAO, 2022).

3. Kültürel Mirasın Korunması ve Yaygınlaştırılması

- ✓ Yörük düğünleri, yayla şenlikleri, geleneksel el sanatları, dil ve folklor gibi kültürel unsurlar belgelenmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.
- ✓ Müzeler, sergiler, dijital arşivler ve eğitim programları ile toplumda farkındalık artırılabilir.
- ✓ UNESCO listelerine sunum, okul müfredatında geleneksel bilgi ve göçebe kültürü dersleri, yerel festivaller ve kültürel turizm projeleri desteklenmelidir (UNESCO, 2023b; Akdu ve Akdu, 2025).
- ✓ Toplulukların kendi kültürel ürünlerini ekonomik faydaya dönüştürebileceği girişimcilik destekleri sağlanmalıdır.

4. İklim ve Ekoloji Eğitimi

- ✓ Geleneksel Ekolojik Bilgi (TEK), modern bilimsel yaklaşımlarla harmanlanarak iklim değişikliğine uyum stratejilerinin geliştirilmesinde kullanılmalıdır.
- ✓ Bu bilgi, mera ekosistemlerinin sürdürülebilirliği, biyolojik çeşitlilik ve topluluk adaptasyon kapasitesi açısından kritik önemdedir (Oteros-Rozas ve ark., 2013; Hoffmann ve ark., 2014; Fynn ve ark., 2016; Yacoub, 2018; Shen ve ark., 2019; Stolton ve ark., 2019; Yolda.org.tr, t.y.; Sharifian ve ark., 2022; Oruç ve ark., 2025).
- ✓ Pastoralistlerin deneyimlerini ve geleneksel yöntemleri katılımcı eğitim programları ve saha çalışmalarıyla genç kuşaklara aktarmak, toplulukların adaptasyon kapasitesini güçlendirecektir.

5. Toplumsal Katılım ve Karar Alma Mekanizmaları

- ✓ Göçebe toplulukların, kendi yaşam biçimleri ve kaynak kullanımları üzerindeki kararlara aktif katılımı sağlanmalıdır.
- ✓ Yerel yönetim ve sivil toplum projelerinde pastoralistlerin söz sahibi olması, politikaların etkinliğini ve toplumsal dahil olmayı artırır (FAO, 2022; UNESCO, 2023b).
- ✓ Topluluklar, arazi planlaması, mera yönetimi ve sürdürülebilir üretim politikalarının oluşturulmasında danışman ve uygulayıcı olarak görev almalıdır.

6. Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Turizm Entegrasyonu

- ✓ Pastoralist sistemler, ekoturizm, kültürel turizm ve organik ürün pazarlaması ile yeşil ekonomiye entegre edilmelidir.
- ✓ Sürdürülebilir turizm projeleri hem kırsal kalkınmayı destekler hem de kültürel mirasın görünürlüğünü artırır.
- ✓ Yerel toplulukların turizm planlamalarına dahil edilmesi, ekonomik faydayı ve kültürel sahipliği birlikte güçlendirir.

7. Araştırma ve Politikalarla Desteklenmiş Uzun Vadeli Stratejiler

- ✓ Akademik araştırmalar, pastoralist yöntemlerin biyolojik çeşitlilik, iklim dayanıklılığı ve sosyo-kültürel katkıları üzerine odaklanmalıdır.
- ✓ Devlet, akademi ve sivil toplum iş birliği ile kapsamlı uzun vadeli politikalar ve projeler geliştirilmelidir.
- ✓ Bu stratejiler hem ekolojik sistemlerin hem de toplulukların gelecek kuşaklara aktarılmasını güvence altına alacaktır (Manzano-Baena & Casas, 2010; Oteros-Rozas ve ark., 2013; Ocak, 2016; Zanon ve ark., 2022; Easdale ve ark., 2023; Yolda.org.tr, t.y.; Oruç ve ark., 2025; Ocak Yetisgin & Canan, 2025).

Kaynaklar

- Akdu, U., & Akdu, S. (2025). Geleneksel Yörük Düğünlerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Değerlendirilmesi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 325-342. <https://doi.org/10.32572/guntad.1553635>
- Akkaya, H. H. (2019). *Hadim çevresinde Yörükler ve Yörük kültürü*. (Yayınlanmamış seminer tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Arbuckle, B. S. (2014). Pace and process in the emergence of animal husbandry in Neolithic Southwest Asia. *Bioarchaeology of the Near East*, 8, 53-81.
- Arbuckle, B. S., Kansa, S. W., Kansa, E., Orton, D., Çakırlar, C., Gourichon, L., ... & Würtenberger, D. (2014). Data sharing reveals complexity in the westward spread of domestic animals across Neolithic Turkey. *PloS one*, 9(6), e99845.
- Aşkın, EÖ., Yayar, R., ve Oktay, Z., (2013). Kırsal Göçün Ekonometrik Analiz: Yeşilyurt İlçesi Örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 14(2): 231-252
- Azcárate, F. M., & Hevia, V. (2023). Diagnosis of the ecological condition of the drove road network in the Autonomous Community of Madrid (central Spain). *Landscape Ecology*, 38(12), 3537-3553.
- Barkey, K. (2008). *Empire of difference: The Ottomans in comparative perspective*. cambridge university press.
- Bates, D. G. (1973). *Nomads and Farmers: A Study of the Yörük of Southeastern Turkey* (Vol. 52). U OF M MUSEUM ANTHRO ARCHAEOLOGY.
- Belayneh, A., & Tessema, Z. K. (2017). Mechanisms of bush encroachment and its inter-connection with rangeland degradation in semi-arid African ecosystems: a review. *Journal of Arid Land*, 9(2), 299–312. <https://doi.org/10.1007/s40333-016-0023-x>
- Belgemen, F., & Çevrimli, M. B. (2025). Türkiye’de Göçebe Hayvancılık Faaliyetlerinin Sosyo-Ekonomik Durumu ve Sorunları. *Manas Journal of Agriculture Veterinary and Life Sciences*, 15(1), 167-178. <https://doi.org/10.53518/mjavl.1657779>
- Berkes, F., Colding, J., & Folke, C. (2000). Rediscovery of traditional knowledge as adaptive management. *Ecological Applications*, 10(5), 1251–1262. [https://doi.org/10.1890/1051-0761\(2000\)010\[1251:ROTEKA\]2.0.CO;2](https://doi.org/10.1890/1051-0761(2000)010[1251:ROTEKA]2.0.CO;2)
- Bulduk, Ü. (1997). İdari ve Sosyal Açından Karakeçili Aşiretleri ve Yerleşmeleri. *Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 30
- Büyükkaydın, A. (2007). *Dünkü Hadim*. Konya: Memleket İletişim A.Ş.
- Davies, J., & Hatfield, R. (2007). *The economics of mobile pastoralism: A global summary*. *Nomadic Peoples*, 11(1), 91–116. <https://doi.org/10.3167/np.2007.110106>
- Doğan, M. S., & Doğan, C. (2004). Tarihsel gelişim sürecinde Yörükler. *İstanbul Journal of Sociological Studies*, (30), 15-29.
- Dokuzuncuköy.org. (2020, Aralık 10). *Göçebe hayatın temsilcileri: Koçerler*. Dokuzuncuköy.org. <https://9koy.org/gocebe-hayatin-temsilcileri-kocerler.html>
- Easdale, M. H., Michel, C. L., & Perri, D. (2023). Biocultural heritage of transhumant territories. *Agriculture and Human Values*, 40(1), 53-64.

- FAO. (2018). *Pastoralism in Africa's drylands: Reducing risks, addressing vulnerability and enhancing resilience*. Food and Agriculture Organization of the United Nations. <https://www.fao.org>
- Farqînî, Zana (2000). Türkçe-Kürtçe Sözlük, İstanbul: İstanbul Kürt Enstitüsü Yayınları.
- Fernández-Giménez, M. E. (2000). The role of Mongolian nomadic pastoralists' ecological knowledge in rangeland management. *Ecological Applications*, 10(5), 1318–1326. [https://doi.org/10.1890/1051-0761\(2000\)010\[1318:TROMNP\]2.0.CO;2](https://doi.org/10.1890/1051-0761(2000)010[1318:TROMNP]2.0.CO;2)
- Fernández-Giménez, M. E. (2015). “A shepherd has to invent”: poetic analysis of social-ecological change in the cultural landscape of the central Spanish Pyrenees. *Ecology and Society*, 20(4), 29. <https://doi.org/10.5751/ES-08054-200429>
- Fernández-Llamazares, Á., Lepofsky, D., Lertzman, K., Armstrong, C. G., Brondizio, E. S., Gavin, M. C., Lyver, P. O. B., Nicholas, G. P., Reo, N. J., Reyes-García, V., Turner, N. J., et al. (2021). Scientists' warning to humanity on threats to Indigenous and local knowledge systems. *Journal of Ethnobiology*, 41(2), 144–169. <https://doi.org/10.2993/0278-0771-41.2.144>
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2025). *Pastoralism*. <https://www.fao.org/policy-support/policy-themes/pastoralism/en/> (Erişim tarihi: 19 Ağustos 2025.)
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2022, March 15). *UN names 2026 as the International Year of Rangelands and Pastoralists*. <https://www.fao.org/newsroom/detail/un-names-2026-as-the-international-year-of-rangelands-and-pastoralists/en>
- Galaty, J. G., & Johnson, D. L. (1990). *The World of Pastoralism: Herding Systems in Perspective*.
- Galvin, K. A. (2009). Transitions: pastoralists living with change. *Annual Review of Anthropology*, 38, 185–198. <https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-091908-164442>
- Gültekin, M., & Tan, M. (2017). SİİRT DUDÊRAN AŞİRETİ: YAPI VE DEĞİŞİM. *Firat University Journal of Social Sciences/Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1).
- Gümüş, SG., Olgun, FA. ve Adanacıoğlu, H., (2012). Türkiye'de Kırsal Alanda Yoksulluğu Azaltma ve Gelir Çeşitliliği Yaratma Olanakları. *Ege Ünverstesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 49(3): 275-286.
- Herrero, M., Addison, J., Bedelian, C., Carabine, E., Havlík, P., Henderson, B., Van De Steeg, J., & Thornton, P. K. (2016). Climate change and pastoralism: impacts, consequences and adaptation. *Revue Scientifique et Technique*, 35(2), 417–433.
- Hevia, V., Azcárate, F. M., Oteros-Rozas, E., & González, J. A. (2013). Exploring the role of transhumance drove roads on the conservation of ant diversity in Mediterranean agroecosystems. *Biodiversity and Conservation*, 22(11), 2567-2581.
- Hilty, J., Worboys, G. L., Keeley, A., Woodley, S., Lausche, B. J., Locke, H., ... & Tabor, G. M. (2020). Guidelines for conserving connectivity through ecological networks and corridors.
- Hoffmann, I., From, T., & Boerma, D. (2014). *Ecosystem services provided by livestock species and breeds, with special consideration to the contributions of small-scale livestock keepers and pastoralists*. Food and Agriculture Organization.

- Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES). (2019). *Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*. S. Díaz, J. Settele, E. S. Brondízio, E. S., H. T. Ngo, M. Guèze, J. Agard, A. Arneth, P. Balvanera, K. A. Brauman, S. H. M. Butchart, K. M. A. Chan, L. A. Garibaldi, K. Ichii, J. Liu, S. M. Subramanian, G. F. Midgley, P. Miloslavich, Z. Molnár, D. Obura, A. Pfaff, S. Polasky, A. Purvis, J. Razzaque, B. Reyers, R. Roy Chowdhury, Y. J. Shin, I. J. Visseren-Hamakers, K. J. Willis, & C. N. Zayas (Eds.). IPBES Secretariat.
- İnalçık, H. (2014). The Yörüks: their origins, expansion and economic role. *Cedrus*, 2, 467-495.
- Johnsen, K. I., M. Niamir-Fuller, A. Bensada, and A. Waters-Bayer. 2019. A case of benign neglect: knowledge gaps about sustainability in pastoralism and rangelands. United Nations Environment Programme and GRID-Arendal, Nairobi and Arendal.
- Karki, M., Hill, R., Xue, D., Alangui, W., Ichikawa, K., & Bridgewater, P. (Eds.). (2017). *Knowing our lands and resources: Indigenous and local knowledge and practices related to biodiversity and ecosystem services in Asia*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Kerven, C., Steimann, B., Dear, C., & Ashley, L. (2012). Researching the future of pastoralism in Central Asia's mountains: Examining development orthodoxies. *Mountain Research and Development*, 32(3), 368-377.
- Koca, R., (2021). Yarı göçebe hayvancılık faaliyetlerinin kırsal sistemlerin sürdürülebilirliği ve gıda güvencesi bakımından önemi: Gömürgen köyü (Kayseri) örneği. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye
- Krätli, S., & Schareika, N. (2010). Living off uncertainty: The intelligent animal production of dryland pastoralists. *European Journal of Development Research*, 22(5), 605–622. <https://doi.org/10.1057/ejdr.2010.41>
- Manzano, P., & Casas, R. (2010). Past, present and future of trashumancia in Spain: nomadism in a developed country. *Pastoralism*, 1(1), 72-90.
- McGahey, D., J. Davies, N. Hagelberg, and R. Ouedraogo. 2014. Pastoralism and the green economy - a natural nexus? International Union for Conservation of Nature and United Nations Environment Programme, Nairobi, Kenya.
- Molnár, Z. (2017). “I see the grass through the mouths of my animals” - folk indicators of pasture plants used by traditional steppe herders. *Journal of Ethnobiology*, 37(3), 522–541. <https://doi.org/10.2993/0278-0771-37.3.522>
- Molnár, Z., Kelemen, A., Kun, R., Máté, J., Sáfián, L., Provenza, F., Díaz, S., Barani, H., Biró, M., Máté, A., & Vadász, Cs. (2020). Knowledge co-production with traditional herders on cattle grazing behaviour for better management of species-rich grasslands. *Journal of Applied Ecology*, 57(9), 1677–1687. <https://doi.org/10.1111/1365-2664.13664>
- Moritz, M. (2006). Managing Mobility in African Rangelands: The Legitimization of Transhumance. *African Studies Review*, 49(3), 61.
- Nkuba, M., Chanda, R., Mmopelwa, G., Kato, E., Mangheni, M. N., & Lesolle, D. (2019). The effect of climate information in pastoralists' adaptation to climate change: a case study of

- Rwenzori region, Western Uganda. *International Journal of Climate Change Strategies and Management*, 11(4), 442–464. <https://doi.org/10.1108/IJCCSM-10-2018-0073>
- Ocak Yetisgin, S., & CAnan, S. Goat Transhumance in Mediterranean Turkey: Characterization and Key Factors Driving Its Transformation. *Pastoralism: Research, Policy and Practice*, 15, 14939.
- Ocak, S. (2016). Transhumance in Central Anatolia: A resilient interdependence between biological and cultural diversity. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 29(3), 439-453.
- Oruç, A., Aydın, S. S., & Avcı, M. (2025). *Türkiye hayvancılığında kilit nokta: Çayır meraların yeterliliği*. İKSAD Yayın Evi.
- Oteros-Rozas, E., Ontillera-Sánchez, R., Sanosa, P., Gómez-Baggethun, E., Reyes-García, V., & González, J. A. (2013). Traditional ecological knowledge among transhumant pastoralists in Mediterranean Spain. *Ecology and Society*, 18(3).
- Ögel, Bahattin (1985). *Türk Kültür Tarihine Giriş I*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Öz, N. D., ve Okca, A. K. (2018). Yukarıköy (Çanakkale-Ayvacık) Geleneksel Yörük Dokumaları. *Asia Minor Studies*, 6(AGP Sempozyum Özel Sayısı), 219-233.
- Reid, R. S., Fernández-Giménez, M. E., & Galvin, K. A. (2014). Dynamics and resilience of rangelands and pastoral peoples around the globe. *Annual Review of Environment and Resources*, 39, 217–242. <https://doi.org/10.1146/annurev-environ-020713-163329>
- Sayılr, Şeyda B. (2012). “Göçebelik, Konar-Göçerlik Meselesi ve Coğrafi Bakımından KonarGöçerlerin Farklılaşması”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Cilt: XII, Sayfa: 563-580
- Sharifian, A., Fernández-Llamazares, Á., Wario, H. T., Molnár, Z., & Cabeza, M. (2022). Dynamics of pastoral traditional ecological knowledge: a global state-of-the-art review. *Ecology and Society*, 27(1), 14.
- Stolton, S., Dudley, N., & Zogib, L. (2019). *Mobile pastoralism and world heritage*. DiversEarth.
- Sümer, F. (2013). *Yörükler*, Dğa, Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 43, İstanbul
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2023a). *Transhumance, the seasonal droving of livestock*. UNESCO Intangible Cultural Heritage. <https://ich.unesco.org/en/RL/transhumance-the-seasonal-droving-of-livestock-01964>
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2023b). *Eighteenth session of the Intergovernmental Committee for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. Retrieved from <https://ich.unesco.org/en/18com>
- Yacoub, H. (2018). Knowledge and community resilience in rangelands recovery: the case of Wadi Allaqi Biosphere Reserve, South Eastern Desert, Egypt. *Restoration Ecology*, 26(S1), 37–S43. <https://doi.org/10.1111/rec.12667>
- Yılmaz, E. (Ed.). (2019). *Mobile Pastoralism in Mediterranean Landscapes: The state of invisible pastoralism on the pilot sites*. Yolda Initiative. <https://yolda.org.tr/content/MP-in-Med-Landspaces.pdf>

Yılmaz, O., Karaca, O., İnce, D., Cemal, İ., Yaralı, E., Varol, M., Sevim, S., (2014). Batı Anadolu göçer koyunculığı ve ıslah planlamalarındaki rolü. Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, s.89-97, Tekirdağ.

Yolda.org.tr (t.y.). *Göçebe hayvancılık*. <https://yolda.org.tr/tr/gocebe-hayvancilik/>

Zanon, T., Gruber, M., & Gauly, M. (2022). Walking distance and maintenance energy requirements of sheep during mountain pasturing (transhumance). *Applied Animal Behaviour Science*, 255, 105744.